

# VI. DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

-İSLAM, SANAT VE ESTETİK-

(29-30 Kasım-01 Aralık 2013 / İSTANBUL)

# Cami Musikisi'nde Ezan ve Selâlar

Dr. Fatih Koca

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi  
Türk Din Musikisi Öğretim Görevlisi

Türk Din Musikisi, Cami ve Tekke Musikisi olmak üzere iki ana başlık altında toplanmaktadır. Cami Musikisi, ibadethanelerimiz olan cami ve mescidlerde icra edilirken; Tekke Musikisi, tekkede, ayin ve zikir meclislerinde icra edilmektedir. Form olarak hem camide hem tekkede icra edilen uygulamalar olmakla beraber, birinde uygulama alanı bulan bazı formların diğerinde uygulanmadığını da belirtmek isteriz. Camide özellikle minareden icra edilen formların genelde tekkede uygulanmadığını söyleyebiliriz. Özellikle konumuz olan "ezan ve minareden okunan selâ" formu, genelde Tekke Musikisinde uygulanmaz. Ancak tekkede namaz kılma yeri, mescid varsa bu formlar burada da uygulanır. Zikir meclislerinde minareden okunan selâ da dâhil, besteli selâvatlar tekkede icra edilmektedir. Biz bu tebliğimizde minareden okunan cami Musikisi formları olan ezan ve selâlar hakkında bilgi verip müezzinlerimizin bu formları bugün nasıl icra ettikleri; icra edilen bu formların daha güzel nasıl icra edilebilir sorularına cevap arayacağız.

## EZAN

İbadete çağrı olarak nitelediğimiz ezanın diğer dinlerin ibadetlerine çağrısı kabul edilen bazı uygulamalarından farkı, insan sesiyle olmasıdır. İnsan sesi diğer eşyaların seslerinden daha güzeldir. Çünkü Allah insanı en güzel şekilde yaratmıştır.<sup>1</sup> Dolayısıyla insanda var olan her bir nimet diğer nimetlere nazaran daha güzeldir. Hz. Peygamber diğer dinlerin ibadet çağrılarını İslam için uygulamamış ve hicretin birinci ya da ikinci

1 "Biz gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık", Tin 95/4.

yılında<sup>2</sup> ezan rüyasıyla<sup>3</sup> birlikte namaza daveti ifade eden ezanı, rüyayı gören sahabe ya da sahabelere okutmamıştır. Muhtemelen sesini daha önceden dinlediği ve güzelliğine kanaat getirdiği Hz. Bilal'i (ö. 20/641) çağırarak ezanı ona okutmuş, bu davetin ancak güzel sesli kişiler tarafından yapılması gerektiğini vurgulamak istemiş ve hayatı boyunca da bu minval üzere hareket etmiştir.<sup>4</sup> Hatta Medine'de bazı müşrik gençlerinin ezan ile alay etmelerine şahit olmuştur. Gençlerin Hz. Peygamber'in kendilerini gördüğünden dolayı korkmalarına rağmen o, kötülüğe iyilikle muamele ederek, o gençler arasından sesi güzel olanını tespit ederek ezan lafızlarıyla alay eden bu gence (Ebû Mahzûre ö. 59/679) bizzat kendisi ezanı tam olarak öğretmiş ve onun da Müslüman olmasına vesile olmuştur.<sup>5</sup> Böylece Hz. Peygamber'in ezan okuyacak müezzinlerini bizzat kendisinin seçtiğine şahit olmaktayız. Onun müezzin seçerken nelere dikkat ettiği hususu göz önünde bulundurduğumuzda, müezzinin, ezan lafızlarının doğru telaffuzuna ihtimam göstererek özellikle sesinin güzel ve gür olması gerektiğini anlamış bulunmaktayız. Hz. Bilal'in ilk ezanı okuduğu gün Hz. Peygamber'in, ezan rüyasını gören Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe'ye (ö. 33/653) hitaben, "*Bilal'in sesi seninkinden daha gür*"<sup>6</sup> diyerek iki ses arasında bir karşılaştırma yapması ve ezanın daha gür ve güzel bir ses ile okunmasını istediğini ifade edebiliriz. Burada sadece güzel bir ses ile ezanın okunmasının yeterli olmayacağı belirtilmiş, güzel sesin yanında gür ve parlak bir sese de sahip olunması gerektiği vurgulanmıştır. Ezanın yüksek bir yerden okunmasının<sup>7</sup> altında yatan asıl nedenin, çağrının herkes tarafından duyulması içindir ki bu yüzden gür bir ses ile okunması istenmiştir.

- 2 Ebû Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Süretü'n-Nebevîyye*, Dâru'l-Cil, Beyrût 1411/1991, II, 159; Ebu'l-Fidâ İsmâil İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût 1988, III, 283-284; İbrahim Canan, *Hadis Külliyyâtı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay., Ankara 1998, VIII, 349; İbrahim Sarıçam, *Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, 146.
- 3 Muhammed b. Abdillâh b. Yahyâ İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Meğâzî ve's-Şemâil ve's-Siyer*, Müessesetü İzziddîn li't-Tibâa ve'n-Neşr, Beyrût 1986, I, 269; İbn Hişâm, II, 149-151; Abdi'l-Lâtîfî'z- Zebîdî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, (Terc. Kâmil Miras), DİB Yay., Ankara 1986, II, 556; Ahmed b.Hanbel, Hadis no: 16477, XXVI, 400.
- 4 İbn Hişâm, III, 41.
- 5 Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Müezzin" *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 491-495; Ebû Dâvûd, "Selat" 28; Nesâî, "Ezan" 3,4.
- 6 İbn Hişâm, III, 41.
- 7 Muhammed Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, (Tah. Ahmet Özel), İz Yayıncılık, İstanbul 1990-1993. I, 162. Kettânî, Mi'zene'nin (Minâre'nin) Hz. Peygamber hayatta iken olmadığını iddia etmektedir. O, Ezân'ların onun döneminde, Hz. Bilal'in Hz. Hafsa'nın evindeki yüksek bir yerden ezan okuduğunu söylemektedir. Bkz. Kettânî aynı yer.

Hız. Peygamber'in ve ondan sonra gelen halifelerin müezzin atamalarında, müezzin olacaklarda aradığı dikkat çekici en önemli özellik, güzel ve gür sestir.<sup>8</sup> Hız. Peygamber'in müezzinlerde aradığı özellikleri tebliğimizin sonunda maddeler hâlinde vereceğiz.

Fârâbî'nin (870-950) *Kitâbu'l-Mûsika'l-Kebîr* isimli eserinde, musikinin insan ruhu üzerindeki tesirleri ile makamların hangi vakitlerde daha tesirli olduğu konusunda bilgi verdiği belirtilmiştir.<sup>9</sup> Ona göre günün belirli vakitlerinde uygulanan musiki makamları, insan ruhuna pozitif manada tesir etmektedir.<sup>10</sup> Ecdadımızın, vakitlerine göre farklı makamlarda ezanları ve selâları okumasının altında yatan ana sebebin bu bilgiler olduğunu ifade edebiliriz.

Bugün genel olarak bilinen ezan makamları sırasıyla sabâ, uşşâk, rast, segâh ve hicâzdır. Ancak bu sıralama ne derece doğrudur, tartışılır. Çünkü dinî musikimize hizmet etmiş değerli şahsiyetlerin her birinin bu sıralamaları, yukarıdaki sıralamadan farklı olarak verdiklerini görmekteyiz.

Bekir Sıtkı'ya (1936-1996) göre; sabah sabâ, öğle rast, ikinci hicâz, akşam evc veya segâh, yatsı uşşâk veya beyâtî makamlarıdır.<sup>11</sup>

Halil Can (1905-1973), vakit ve sıra belirtmeden ezan makamlarının, rast, hicâz, uşşâk ve sabâ makamları ile okunmalıdır demekle yetinmiştir.<sup>12</sup>

Ali Kemal Belviranlı (1923-2003) da yine vakit ve sıra belirtmeden sabâ, rast, hicâz, evc ve hüseyinî makamlarıdır demektedir.<sup>13</sup>

Yılmaz Öztuna da (1930-2012), vakit ve sıra belirtmeden sabâ, rast, hicâz, evc, ırak, nevâ, dilkeşhâverân, segâh, isfahân ve hüseyinî makamlarından okunmaktadır demektedir.<sup>14</sup>

Ekrem Karadeniz'e (1940-1981) göre ezan her makamdan okunur.<sup>15</sup>

Zekai Kaplan (1942-1992), vakit ve sıra gözetmeden sırasıyla, sabâ, hicâz, rast, hüzzam, nihâvend ve segâh makamlarından okunur demektedir.<sup>16</sup>

8 İbn Hişam, III, 41; Süleyman Uludağ, *İslam Açısından Musiki ve Sema'*, Uludağ Yayınları, Bursa 1976-1992, s. 14.

9 Ahmet Hakkı Turabi, "Fârâbî'nin Musiki Alanındaki Görüşleri ve Eserleri", *Uluslararası Fârâbî Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 7-8 Ekim 2008, Elis Yay., Ankara 2005, s. 47-62.

10 M. Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, MEB Yay., İstanbul 2000, I, 308; Ahmet Süheyl Ünver, "Fârâbî, Musiki ve Makamlar Hakkında", *Türk Musikisi Dergisi*, Sy. 3, s. 3.

11 Bekir Sıtkı Sezgin, *Dini Musiki Ders Notları*, İstanbul (ty.), s. 2.

12 Halil Can, *Dini Musiki Ders Notları*, İstanbul (ty.), s. 3.

13 Ali Kemal Belviranlı, *Musiki Rehberi Dini Musiki*, Nedve Yay., Konya 1975, s. 49.

14 Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedik Sözlüğü*, Orient Yay., Ankara 2006, s. 278.

15 Ekrem Karadeniz, *Türk Musikisi'nin Nazariye ve Esasları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1965, s. 164.

16 Zekai Kaplan, *Dini Musiki Dersleri*, MEB Yay., İstanbul 1991, s. 53.

Ayhan Altıkuşlar (ö. 2012), Ruhi Kalender ve Nuri Özcan, ezanların sabah sabâ ve dilkeşhâverân, öğle uşşâk ve hicâz, ikinci hicâz, akşam segâh, yatsı hicâz ve rast makamlarından okunur demektirler.<sup>17</sup>

Nuri Özcan daha sonra Diyanet Ansiklopedisine yazdığı ezan maddesinde, eskiden İstanbul'da ezanların sabah sabâ ve dilkeşhâverân, öğle rast veya hicâz, ikinci hicâz, uşşâk veya beyâtî, akşam hicâz, rast, segâh veya düğâh, yatsı hicâz, uşşâk, beyâtî, nevâ veya rast makamlarından okunduğuna dikkat çekmiştir.<sup>18</sup>

Mehmet Ali Sarı, ezanların sabah sabâ, öğle uşşâk, ikinci rast, akşam segâh, yatsı hicâz makamlarından okunması gerektiğini ifade etmiştir.<sup>19</sup>

Ahmet Hakkı Turabi, sabah sabâ, öğle uşşâk, ikinci rast, akşam segâh, yatsı hicâz makamlarından okunmaktadır demektir.<sup>20</sup>

Bayram Akdoğan ise ezanların sabah sabâ ve hüseyinî, öğle uşşâk, ikinci rast, akşam segâh, yatsı hicâz makamlarından tercih edildiğini belirtmektedir.<sup>21</sup>

Yukarda da görüldüğü üzere okunan ezanların makam tertibi farklılık arz etmektedir. Aslında bu farklılık, bize göre anormal bir şey değil aksine doğru olanıdır. Çünkü böyle bir tertibin uygulama zorunluluğu yoktur. Bize göre bu tertibin en doğrusu, ezanı okuyan kişinin makam tercihinin kendisine bırakılmasıdır. Bununla beraber bu tertipleri verenlerin hepsinde de sabah ezanı ve akşam ezanı makamının değişmediği dikkat çekicidir. Sadece Halil Can segâh makamını zikretmemiştir. Dolayısıyla sabah ezanının sabâ, akşam ezanının segâh makamında okunması, diğer vakitlerde ise müezzinin o günkü ses durumuna ya da makam tercihine bırakılması da doğru tertiptir diyebiliriz.

Günümüzde genelde sabah sabâ, öğle uşşâk, ikinci rast, akşam segâh, yatsı ise hicâz makamlarından okunmaktadır. Durum öyle bir hâl almıştır ki makam sırası değiştirildiğinde bu işle meşgul olanlar tarafından yadırganmaya kadar gitmektedir. Bu ise, doğru olanın yanlış ile düzeltilmeye çalışılmasıdır ki bu da bize göre yanlıştır. Sonuçta müezzin ezanı hangi makamdaki okumak istiyorsa o makamda okumalıdır. Hatta musiki kudreti varsa ezan arasında geçki, yani farklı makam uygulamaları da yapılmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün din görevlileri arasında ve Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün İmam Hatip Lisesi öğrencileri arasında yaptığı "Ezan'ı Güzel Okuma Yarışması" adı altında yapılan yarışmalarda ezan okuyucularının musiki bakımından yaptıkları hatalar arasında göze çarpan en bariz hatâ, tek bir ezan içinde iki makam uygulaması sırasında yapılmaktadır. Bir

17 Ayhan Altıkuşlar-Ruhi Kalender-Nuri Özcan, *İHL için Dinî Musiki I*, Kalem Yay., Ankara 1996, s. 56.

18 Nuri Özcan, "Ezân", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 44.

19 Mehmet Ali Sarı, *Dinî Musiki Ders Notları*, İstanbul.

20 Ahmet Hakkı Turabi, *Dinî Musiki Ders Notları (Cami Musikisi)*, İstanbul (ty.), s. 4.

21 Bayram Akdoğan, *Örneklerle Türk Musikisi Formlar*, Bilge Ajans, Ankara 2010, s. 49.

ezanda iki makam uygulaması, yukarda da belirttiğimiz gibi normal bir şeydir. Ancak okuyucunun iki makam geçkisinde yaptığı hata, birinci makama hangi sesle başladıysa ikinci makama da o sesle geçmemesi meselesidir. Örneğin okuyucu kız akort dediğimiz dört sesin oktavında başladığı uşşak bir ezana, ezanın yarısında geçtiği hicâz makamına bu akortta değil de farklı bir akorttan devam etmektedir. Okuyucu aslında iki makamı da güzel bir uygulama ile okumaktadır. Bu da dinleyiciyi müsbet manada etkilemektedir. Ancak geçkiden dolayı iki makamın akortu farklıdır. Bunu da musiki bilmeyen izleyiciler algılayamamaktadır. Dinleyici, sesin güzelliği ve gürlüğüne bakmakta, dolayısıyla jüri tarafından verilen eksi puana itiraz etmektedir. Sadece dinleyici değil, musikin bu yönüne vâkıf olmayan okuyucu bile buna itiraz etmektedir. Neticede komisyonda bulunan jüri heyeti bundan dolayı zan altında kalmakta ve itirazlar hem komisyonu hem de kurumları rahatsız etmektedir.

Bu ve bunun gibi yanlışların düzeltilmesi açısından din görevlilerine ve öğrencilere ezanı güzel okuma kursları ve derslerine daha çok önem verilmesi gerektiğini vurgulamak isterim. Yarışmalarda dinleyiciye ve okuyuculara açık bir şekilde kurallar okunmalı ve yarışma esnasında okuyucu ezanını tamamladığında bu yanlışlar herkesin huzurunda belirtilmelidir. Böylece bu tarz itham ve itirazlara fırsat verilmemeli, jüri ve kurumlar bu itirazlar neticesinde zan altında kalmaktan kurtulmalıdır.

### SELÂ

Hız. Peygamber'e selat ü selam getirmek tüm Müslümanlara emredilmiştir.<sup>22</sup> Bu emir, Hız. Peygamber tarafından da birçok kez teyid edilmiştir.<sup>23</sup> Ancak, özellikle bir haberi Müslümanlara duyurmak amaçlı okunan minarenden selâ/selat ü selam okumak, Hız. Peygamber zamanında uygulanmamıştır. Bu uygulamanın ilk tezahürleri Ahmed b. Tolun zamanına (254/868) rastlanmaktadır.<sup>24</sup> Daha sonraları özellikle Fâtımîler'in (909-1171) yıkılışında Selâhaddin Eyyûbî (1138-1193) tarafından bu formun resmen uygulandığına şahit olmaktadır.<sup>25</sup>

22 "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar, Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin", Ahzâb 33/56.

23 Buhârî, "Enbiyâ", 12; Buhârî, "Daavât" 33; Müslim, "Salât" 66; Ebû Dâvud, "Salât" 183; Nesâî, "Sehv" 51; Tirmizî "Vitr" 20; Abdî'l-Lâtîfî'z- Zebîdî, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, (Terc. Kâmil Miras), DİB Yay., Ankara 1986, IX, 128, XI, 162.

24 Eyüp Sabri Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn (Mir'ât-ı Medine)*, Bahriye Matbaası, İstanbul 1304/1886, II, 377.

25 Ebu'l-Fadl Muhammed Halil Efendî el-Murâdî, *Silku'd-Durer fî Â'yânî'l-Karîni's-Sânî Aşer*, (my.), Mısır Bulak 1301/1884, I, 475. Detaylı bilgi için bkz. Fatih Koca, *İslam Tarihi ve Medeniyetinde Salâlar ve Salavâtlar*, CÜSBE, Basılmamış Doktora Tezi, Sivas 2013.

Mekke'nin fethinde (Ramazan 8/630) okunan Fetih Ezanı uygulaması, daha sonra fethedilen yerlerde fethi müjdelemek amaçlı okunmuştur.<sup>26</sup> Selçuklular (1040-1308)<sup>27</sup> ve Osmanlılar zamanında (1299-1923) bu uygulamaya bir de selâ vermek eklenmiştir.<sup>28</sup> Minareden okunan selâlar daha sonra farklı bir mahiyet kazanmış, sadece fetihlerde değil, yılın önemli gün ve gecelerinde özellikle Cuma ve bayram namazlarından evvel Müslümanlara bu vakti hatırlatmak amacı güdülerek okunmaya başlanmıştır.<sup>29</sup> Ezanlarda uygulanmaya başlayan vakitlerine göre farklı makam uygulamaları, selâlarda da kendini göstermiş, farklı vakitler için farklı makamlarda selâlar bestelenmiştir. XVI. yüzyılda Hatip Zâkirî Hasan Efendi'nin (1545-1623) bestelediği selâlar, buna örnek olarak verilebilir.<sup>30</sup>

Selâ, cenaze haberini ya da değişik nedenlerle bazı haber ve uyarıları minareden halka duyurmak için müezzinin selat ü selam getirmesidir. Cemaati Cuma ve Bayram namazlarına davet, müminlere mübarek gece ve günleri hatırlatmak, cenaze namazının vaktini belirlemek için, Hz. Peygamber'den umulan şefaati dile getiren cümlelerdir.<sup>31</sup> Üslup bakımından durak ve na'nlara benzemektedir. Aynı tarzda okunur, farkı ise içeriğidir. Serbest bir şekilde okunanlar olmakla beraber bazıları Durak Evferi usulünde bestelenmiştir.<sup>32</sup> Sabah ezanından önce, öğle, ikindi ve yatsı ezanlarından sonra okunmaktadır; akşam ezanı esnasında okunmamaktadır. Sabah selâsı dışındakiler, ezan hangi makamda okundu ise o makamda okunmaktadır. Okundukları yer ve zamana göre birkaç kısma ayrılmaktadır ki bunlar, sabah, cenaze, Cuma ve bayram selâlarıdır.<sup>33</sup> Bazen selâdan sonra kasîde okumanın da usulden olduğu zikredilmiştir.<sup>34</sup>

26 Mustafa Uzun, "Ezan", *DİA*, XII, 43.

27 Ali Efendi, *Dânişmen-Nâme*, Ali Emîrî Nüshası, (Kamil Şahin Özel Kütüphanesi), Meclis 13, (ty.), s. 323, 371, 188; Kamil Şahin, *Dânişmendîliler Dönemi Niksar*, Niksar Belediyesi Yay., Niksar 1999, s. 32; Demir, *Dânişmen-Name*, s. 25, 221. Dânişmend-Nâme'de salâ ve salavâtlara dâir bkz. Demir, *Dânişmen-Name*, s. 29, 61, 67, 95, 103, 109, 110, 114, 146, 151, 157, 187, 190, 215, 221, 244, 245, 246, 260; Recep Uslu, *Selçuklu Topraklarında Müzik*, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya 2010, s. 96-97.

28 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, İkdâm matbaası, Dersaadet 1. Tab, İstanbul 1314/1898, I, 566; Ahmet Refik, *Bizans Karşısında Türkler*, Marifet Matbaası, İstanbul 1927, s. 185; Ayrıca bkz. Evliya Çelebi, *Seyahatnâme (Rumeli, Solkol ve Edirne)*, (Haz. İsmet Parmaksızoglu), Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara 1984, s. 243-244.

29 Halide Aslan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Mübarek Gün ve Gecelerden Kandiller", *İSTEM*, Yıl. 7, Sy. 13, Konya 2009, s. 215.

30 Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1942, I, 27-28; Suphi Ezgi, *Nazarî, Amelî Türk Musikisi*, İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Neşriyatı, İstanbul 1940, III, 8; Erdoğan Ateş, *Türk Din Musikisi'nde Hatip Zâkirî Hasan Efendi'nin Hayatı ve Eserleri*, s. 36-40.

31 Belviranlı, s. 49.

32 Ezgi, III, 63; Kaplan, s. 56.

33 Halil Can, *Dinî Mûsiki Ders Notları*, (ty.), s. 7-8; Heyet, *Dinî Musikî I*, s. 60-64.

34 Özalp, I, 108.



Minareden okunan selâ makamlarının Hatip Zâkirî'ye göre sıralaması şu şekildedir: Sabah selâti dilkeşhâverân, cenaze ve Cuma selâti hüseyinî, bayram selâti ise beyâtî makamındadır. Bu selâların notasının hepsi, Suphi Ezgi'nin (1869-1962) *Amelî, Nazarî Türk Musikisi* eserinde mevcuttur.<sup>35</sup>

Hatip Zâkirî'nin minareden okunan selâ bestelerinin, günümüzde -ilgili müezzinler hariç- okunmadığına, okunsa bile vakitlerinde değil farklı vakitlerde ve yanlış okunduğuna şahit olmaktayız. Günümüz Anadolu'su'nda selâlar -istisnalar hariç-, özellikle hüseyinî makamında tercih edilmekte ve her yöreye göre farklı güfte ve tavırla okunmaktadır. Bazı yörelerde her ezandan sonra okunan ezanın makamına göre kısa selâlar da okunmaktadır.

Din görevlileri ve öğrenciler arasında yapılan ezan yarışmaları, ezanın daha güzel okunması açısından güzel bir teşvik niteliğindedir. Ancak bu teşvik nedense cami Musikisinin ezandan sonra uygulanan formu olan minareden selâ okumak hususunda şimdiye kadar hiç olmamıştır. Selâların da ezanlar gibi daha güzel okunmasını istiyorsak, bu yarışmaların selâlara da uygulanmasının doğru olacağı kanaatini taşımaktayım. Böylece okunan selâlar, müezzinler tarafından gündeme alınacak, selânın üslubu ve tertibi konusunda hem dinleyenler hem de okuyucular nezdinde müsbet manada farklı bir ivme kazandıracaktır. Selâ okumada yapılan hatalar bu yarışmalarla ortaya çıkacak, en azından ecdadımızın 400 yıl önce okuduğu selâlar, Anadolu'nun her köşesinde yenden o ruhu bulacaktır.

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in müezzinlerde aradığı özellikleri, ezan ve selâ okumada gözetilmesi gereken hususları şöyle sıralayabiliriz:

Müezzinin sesinin güzel ve etkili olması,<sup>36</sup> sesini güzel bir şekilde kullanabilmesi,<sup>37</sup> elfâz-ı ezan'ı sesle süsleyerek okuması<sup>38</sup> ve doğru telaffuzlarla okuması gerekmektedir.<sup>39</sup> Bunların yanında müezzinin sesinin gür olması,<sup>40</sup> yeterli derecede musikiye vâkıf olması,<sup>41</sup> ezan vaktini iyi tayin edebilmesi,<sup>42</sup> sesini yükselterek okuması,<sup>43</sup> tercî yaparak

35 Suphi Ezgi, *Nazarî, Amelî Türk Musikisi*, İstanbul Belediyesi Konservatuarı Neşriyatı, İstanbul 1940.

36 Uludağ, 14.

37 Uludağ, 14; Uludağ, 90.

38 Buharî, "Tevhid" 52; Ebu Davud, "Vitr" 20.

39 İbn Hişam, III, 41.

40 İbn Hişam, III, 41.

41 Küçükkaşçı, "Müezzin", *DİA*, XXXI, 491-495.

42 Canan, VIII, 319.

43 Ebu Davud, "Salat" 31.



okuması<sup>44</sup> ve ezanı ağır ağır okuması gerekmektedir.<sup>45</sup> Ayrıca müezzinin başparmakları kulaklarının üstüne koyarak ezanı okuması,<sup>46</sup> dinleyenleri yormayacak şekilde okuması<sup>47</sup> ve ezanı yüksek bir yerden okuması gerekmektedir.<sup>48</sup>

Bu hususların ardından ayrıca müezzin, diyafram nefesini bilmeli ve nefesini tasarruflu kullanmalıdır. Müezzin, kendi ses aralığını bilmeli, çok tiz veya çok pes sestem ezan ya da selâya başlamamalı, başladığı ses akortundan ezanı bitirmeli ve gereksiz uzatmalardan da kaçınmalıdır.<sup>49</sup>

Sonuçta ezan İslam'a davetin bir ilanıdır. Selâ da minareden okunan Hz. Peygamber'e selat ü selam getirilerek ona saygı ve sevginin bir ifadesidir. Bu ilan ve saygı gelişigüzel yapılmamalı, insanların gönüllerine tatlı bir ahenk ve üslup ile ve güzel bir ses ile icra edilerek sunulmalıdır. Bu sorumluluk, ezan ve selâ okuyan müezzinlerimize, din görevlilerimize aittir. Bu sorumluluğun bilincinde olarak gereken hususiyet göz ardı edilmemeli ve bu sorumluluğa ihtimam gösterilmelidir.<sup>50</sup>

**Oturum Başkanı:** Fatih arkadaşımız da günümüzde müspet veya menfi yönleriyle her zaman karşılaştığımız bir meseleyi ortaya koydu. Bu tabii zaman içerisinde inşallah bir yere kadar gelecek olan bir konu. Tabii epeyi bir süre farklı salâların okunmasına ara verildiği için pek çok salâlar maalesef unutuldu. İnşallah ileride bu tip çalışmalarla özellikle Diyanet İşleri Başkanlığımızın 10-15 senedir yapmış olduğu yeni girişimlerle seviye biraz daha yukarıya çıkacak. Ama bunlar, bazı yerlerde dinlediğimiz muhayyerkürdi makamında, kürdilihicazkâr makamında salâlar olmayacak.

Musiki bilmek güzel bir şey ama musiki sanatımızın mekânlarını da iyi tayin etmek daha farklı bir şeydir. Bunu da burada ifade etmeliyim. Efendim bir diğer tebliğci arkadaşımız Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden. Konusu "Dünden Bugüne Dinî Musiki Külliyyatı."

Biraz geniş bir konu gibi görünüyor.

Buyurun efendim.

44 Ebu Davud, "Salat" 28. Tercî; Şahadeteynin her birini müezzinin yavaşça ve yalnız kendisi duyacak kadar okuduktan sonra yüksek sesle tekrar etmesine denir. Bkz. Zebîdî, II, 557. Tercî ayrıca seşi yükseltip uzatarak okumak anlamına da gelmektedir. Bkz. Ebu Davud, "Salat" 28.

45 Tirmizî, "Salat" 143.

46 İbn Mace, "Ezan" 3.

47 Zebîdî, II, 567.

48 Kettânî, I, 162.

49 Akdoğan, s. 50.

50 Fatih Koca, "Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Müezzinleri", *AÜİFD*, Ankara 2011, Sy. 52/2, s. 291-310.